

Duchovněvědecká nauka o člověku

Několik znaků astrálního světa

DRUHÁ PŘEDNÁŠKA

Berlín, 21. října 1908

V této přednášce, která má ještě patřit k úvodu naší vlastní „kampaně valného shromáždění“, bude sledován zvláště záměr ukázat, že duchovní věda nebo spíše její základní spirituální způsob pozorování světa je v plném souladu a v nejuplnějši harmonii právě s jistými výsledky speciální vědeckosti. Pro anthroposofa, jak se to může ukázat zvláště při populárních a veřejných přednáškách, není vůbec lehké, najít u zcela nepřipraveného publika plné porozumění. Když duchovní věda narazí na úplně nepřipravené publikum, musí si být anthroposof trochu vědom toho, že ve vztahu k mnoha věcem mluví úplně jinou řečí nežli ti, kdo ještě neslyšeli vůbec nic nebo jen zcela povrchně a zevně o poznáních, která jsou základem duchovně-vědeckého hnutí. Jisté hlubší proniknutí patří k tomu, aby se našel soulad, harmonie mezi tím, co může dnes tak snadno přinést vnější věda, totiž mezi zážitky smyslového bádání a tím, co je nám dáno poznáním spirituálního, vyššího, nadmyslového vědomí. Je třeba si přivykat, aby člověk o této harmonii pozvolna získával přehled. Pak však uvidíme, jaký je krásný soulad mezi tím, co tvrdí duchovní vědec, a tvrzeními, to znamená vypočítáváním skutečností, které přináší fyzické bádání. Nesmíme proto být ani tolik nespravedliví vůči těm, kdož nemohou rozumět anthroposofovi, poněvadž jim chybí veškerá příprava bezpodmínečně nutná k tomu, aby mohli pochopit výsledky duchovního bádání; a tak musí ve většině případů už ve slovech i v pojmech myslet něco úplně jiného než to, co je míněno. Proto se může v širokém rozsahu docílit většího porozumění pro duchovní vědu jen tím, že se mluví ze spirituálního stanoviska zcela otevřeně i před nepřipraveným publikem. Pak bude mezi těmito nepřipravenými lidmi velký počet těch, kteří řeknou: to všechno, co se tu přednáší je jen pošetilost, fantastičnost, jen vykonstruované hlouposti! Vždycky však budou nějací, kteří díky nejvnutřnější potřebě své duše nejprve vytuší, že přece jen za tím něco vězí. A ti půjdou dále a postupně si budou zvykat. Na takovém trpělivém vžívání záleží.

To je také to, čeho můžeme docílit. Proto bude velmi přirozené, že velká část těch, kteří přijdou na přednášku o duchovní vědě z pouhé zvědavosti, potom snadno ve světě šíří mínění: To je sekta, která šíří jen své zvláštní nesmysly! Ale známe-li potíže, budeme mít také klidnou trpělivost s výběrem, který se musí provést. V publiku samém se najdou osobnosti a vytvoří jádro, jehož prostřednictvím potom duchovní věda pozvolna vplyne do celého našeho života.

Na jednom zvláštním příkladu chci dnes ukázat, jak se připraveným žákům duchovní vědy, kteří si už zvykli, usnadní myslet a žít v představách, které poznání ducha probouzí, smířit se se zdánlivě obtížnými sděleními, která se dělají pozitivním fyzicko-smyslovým bádáním. Takže učící si pomalu osvojí vědomí: mám rozhodně možnost, abych, čím více

pokročím, poznal, jakým je duchovní bádání dobrým základem pro veškeré poznání světa. To hledajícího uklidní, což potřebuje vzhledem k bouřím, které vzniknou proti duchovní vědě proto, že pro mnohé mluví úplně cizí řečí. A budeme-li mít trpělivost vžívat se do této harmonie, budeme také získávat stále větší jistotu. Když pak lidé řeknou: Co nám tu vyprávíte, to vůbec nesouhlasí s nej elementárnějším bádáním vědy! - pak anthroposof odpoví: Víím, že tím, co duchovní věda může dát, může být vytvořena plná harmonie pokud se týče všech těchto skutečností, i když možná v této chvíli není žádná možnost se tu dorozumět. Jako zvláštní kapitolu, aby se naše vědomí více posílilo, nechrne si před naše duše předstoupit to, o čem nyní budeme mluvit. Žák duchovní vědy je zvyklý, když nějakou obou žije ve spirituálním světovém názoru, mluvit o fyzickém těle, éterném těle a astrálním těle tak, že se pro něj stávají stále více pojmy, s nimiž může pracovat, a které ho vedou a řídí, když hledá světové porozumění pro vnější věci. Musí si postupně zvykat na to, nevidět v tom, co je kolem něho jako fyzická tělesnost, stejnorodou tělesnost, ale diferencovanou. Podívá se na kámen a neřekne: kámen se skládá z těchto a oněch látek, lidské tělo také, a proto mohu s lidským tělem zacházet stejně jako s kamenem. Už i rostlinné tělo, i když se skládá z týchž fyzických látek jako kámen, je něco zcela jiného: má v sobě éterné tělo, a fyzické tělo rostliny by se rozpadlo, kdyby jím všemi částmi neprocházelo tělo éterné. Proto říká duchovní vědec: fyzické tělo rostliny by zetlelo, kdyby je během života nechránilo éterné tělo před tímto zetlením, kdyby nebojovalo proti tomuto zetlení. Když takto rostlinu pozorujeme, shledáme ji jako vzájemné zapojení principu fyzického a éterného těla. Už častěji se zdůraznilo, co je nej elementárnějším principem éterného těla, totiž opakování. Bytost, která by byla jen pod principem éterného těla a fyzického těla, vyjádřila by v sobě princip opakování. To vidíme vystupovat v nej zřetelnější míře na rostlině. Vidíme, jak se na rostlině vyvíjí list za listem. To pochází z toho, že rostlinné fyzické tělo je proniknuto éterným tělem, a to má princip opakování. Vytváří list, pak druhý, třetí a připojuje ve stálém opakování list za listem. Ale i když růst rostliny nahoře dospěje k ukončení, panuje i zde ještě opakování. Vidíte nahoře na rostlině takřikajíc věvec listů, které tvoří kalich květu. Tyto okvětní listy mají jinou formu než ostatní listy. Ale mohou i zde ještě vyvíjet vědomí, že to je jen trochu pozměněná forma opakování týchž listů, které se rozprostírají ve stejném opakování po celém útvaru. Takže můžeme říci: i tady nahoře, kde rostlina dospěje k zakončení, jsou zelené kališní listy jakýmsi opakováním. A dokonce i okvětní listy jsou opakováním. Mají ovšem jinou barvu. Jsou sice v podstatě ještě listy, ale už listy silně proměněné. Goethova veliká práce v rostlinné oblasti ukázala, jak nejen kališní lístky a okvětní lístky jsou změněné listy, nýbrž že se máme dívat i na pestík a tyčinky jen jako na takové proměněné opakování listů. Není to však pouhé opakování, s nímž se u rostliny setkáváme. Kdyby byl činný pouze elementární princip éterného těla, tak by se stalo, že by éterné tělo proniklo rostlinu zdola až nahoru. Tu by se vyvíjel list za listem, a to by nemělo konce, nikde by nedošlo k ukončení.

Co to je, čím dochází ukončení v květu, takže rostlina uzavírá své bytí a znovu se stane plodnou, aby vytvářela novou rostlinu?- Tím, že stejnou měrou, jakou rostlina roste nahoru, jí shora vychází vstříc, ji v sobě zevně uzavírá astrální tělo rostliny. Rostlina v sobě nemá žádné vlastní astrální tělo, ale když roste vzhůru, setkává se s ní shora rostlinné astrální tělo. Zakončuje to, co by éterné tělo dělalo ve věčném opakování, způsobuje proměnu zelených listů v kališní lístky, okvětní listy, tyčinky a pestík. Proto můžeme říci: z okultního pohledu roste rostlina vstříc své duševní části, své astrální části; ta působí proměnu. Ze teď rostlina zůstane prostě rostlinou, že nepřejde k libovolnému pohybu nebo pocitu, to je tím, že toto

astrální tělo, s nímž se rostlina nahoře setkává, se vnitřně nezmocňuje jejích orgánů, ale pouze je vnějškově zahaluje, shora do nich působí. Tou měrou, jak se astrální tělo orgánů uvnitř dotkne, tou měrou přechází rostlina ve zvíře. To je ten celý rozdíl.

Vezmete-li list rostliny, můžete říci: i v listě rostliny spolupůsobí éterné tělo a astrální tělo, ale éterné tělo má takřikajíc nadvládu. Astrální tělo není s to svá tykadla rozprostřít do nitra, působí jen zvenku. Chceme-li to vyjádřit spirituálně, můžeme říci: co je u zvířete vnitřní, co prožívá vnitřně jako rozkoš a utrpení, radost a bolest, pud, žádost a instinkt, to u rostliny není vnitřní, to se však neustále noří na rostlinu z vnějšku dolů. To je něco zcela duševního. Zatímco zvíře otevírá své oči navenek, má radost z okolí a své chuťové vnímání zaměřuje navenek a těší se z požitku k němu přicházejícího, tedy pociťuje rozkoš v nitru, může vám říci ten, kdo ty věci může pozorovat opravdu spirituálně, že tato astrální bytost rostliny má také radost a bolest, rozkoš a utrpení, ale tak, že shlíží dolů na to, co působí. Těší se z červené barvy růže a ze všeho, s čím se setkává. A když rostliny tvoří listy a květy, pak to proniká duši rostliny, která tu shlíží dolů a je jí ochutnávána. Tu dochází k výměně mezi duševní částí rostliny nořící se dolů a rostlinami samými. Svět rostlin je tu své duševnosti radostí - občas i utrpením. Tak vidíme opravdu pocit výměny mezi rostlinnou pokrývkou naší země a astralitou Země zahalující rostliny, která představuje duševnost rostlin. Co působí jako astralita na rostliny zevně, to uchvacuje duševnost zvířete vnitřně a dělá je teprve zvířetem. Avšak je důležitý rozdíl mezi působící duševností v astralitě rostlinného světa a v astralitě zvířecího života.

Zkoumáte-li jasnozřivě, co působí jako astralita na rostlinnou pokrývku, pak najdete v duševnosti rostlin jistý souhrn sil. A všechny tyto síly, které působí v duších rostlin, mají určitou zvláštnost. Když teď mluvíme o duševnosti rostlin, o oné astralitě, která proniká Zemi a v níž se odehrává duševnost rostlin, musí vám být jasné, že tyto duše rostlin nežijí ve své astralitě tak jako například fyzické bytosti na naší Zemi. Duše rostlin se mohou pronikat tak, že duše rostlin se rozplynou jako v tekutém živlu. Avšak jedno je pro ně zvláštní: vyvíjejí totiž jisté síly, a všechny tyto síly mají tu zvláštnost, že proudí ke středu planety. Ve všech rostlinách působí síla, která jde shora dolů a která spěje ke středu Země. Právě tím je růst rostlin upravován ve svém směru. Prodloužíte-li osu rostlin, zasáhnete střed Země. To je směr, který je jim dán shora přicházející duševnosti. Zkoumáme-li duševnost rostlin, zjistíme tedy, že její nej důležitější zvláštnost je ta, že je prozařována silami, které všechny spějí ke středu Země.

Jinak je tomu, pozorujeme-li všeobecně v okruhu naší Země onu astralitu, která náleží zvířecímu, která vyvolává zvířecí prvek. Co duševnost rostlin ještě nemůže vyvolat, je zvířecí život. Ke zvířecímu je nutné, aby ještě jiné síly pronikly astrálností, takže okulní badatel, zůstane-li jen v astrálnu, může rozlišovat, zdali nějaká astrální substancialita dá podnět k rostlinnému, nebo zvířecímu růstu. To se dá v astrální sféře rozlišit. Všechno totiž, co vykazuje jen síly, které spějí ke středu Země nebo ke středu jiné planety, dá podnět k růstu rostlin. Když se naproti tomu vyskytnou síly, které jsou k tomu postaveny svisle, ale obíhají v neustálých kruhových pohybech s mimořádnou pohyblivostí kolem celé planety v každém směru, pak je to jiná substancialita, která dává podnět ke zvířecímu životu. V každém bodě, v němž začnete pozorovat, shledáte, že Země je obklopena v každé pozici a v každém směru a výšce proudy, které, když pokračujeme v jejich směru, tvoří kruhy, které proudí kolem Země. Tato astrálnost se úplně dobře snáší s astralitou rostlin. Obě se vzájemně pronikají a přesto jsou vnitřně rozlišeny. Liší se však svými vnitřními vlastnostmi. Mohou tedy oba druhy astrality proudit úplně přes sebe na jednom a témž místě zemského povrchu. Když zkoumá určitou část prostoru, zjistí jasnovidce síly, které spějí jen ke středu

Země; jsou proniknuty jinými silami, které jen krouží, a jasnovidce pak ví, že obsahují podnět ke zvířecímu životu.

Už jsem zde zdůraznil, že astrálnost má úplně jiné zákony i jiné prostorové zákony než fyzičnost. Až si zítra povíme něco o čtyřrozměrném prostorovém pojmu, budete moci ještě lépe pochopit mnohé z toho, co vám podávám teď spíše z okultních skutečností. Dnes si promítneme jen z okultních skutečností před svou duší ještě jednu zvláštnost právě této zvířecí astrality.

Máte-li nějaké fyzické tělo, lhostejno zdali patří rostlině nebo zvířeti, musíte je pozorovat jako něco prostorově uzavřeného, a už takříkajíc nemáte právo počítat k dotýcnému tělu nebo tělesu to, co je od něho prostorově oddělené. Tam, kde došlo k prostorovému oddělení, budete muset mluvit o rozličných tělesech. Jen tehdy, kdy trvá prostorová souvislost, můžete mluvit o jednom jediném tělese. Tak tomu není v astrálním světě, zvláště ne v takovém, který dává podnět, aby se mohla vytvořit říše zvířat. Tu mohou skutečně vytvořit od sebe odděleně žijící astrální útvary jediný celek. Může tu být nějaký astrální útvar v části prostoru a ve zcela jiné části prostoru může být jiný astrální útvar, který je opět pro sebe prostorově uzavřený. Může se však stát, že přesto, že tyto dva astrální útvary, které spolu nesouvisí ani nejmenší částí prostoru, tvoří jedinou bytost. Ano, tři, čtyři, pět od sebe prostorově odloučených útvarů může spolu souviset. A může dokonce nastat toto: dejme tomu, že máte takovou astrální bytost, která se vůbec nijak fyzicky nevtělila; pak můžete najít jiný útvar, který k němu patří. Teď pozorujte ten jeden útvar a zjistíte, že se v něm něco děje, co označíte jako příjem potravy, jako požívání něčeho, protože jisté látky jsou přijímány a jiné vylučovány. A zatímco to pozorujete na tomto jednom útvaru, můžete si všimnout, že v jiném prostorově odděleném astrálním útvaru probíhají jiné pochody, které úplně odpovídají tomu, co se děje v tom jednom jako příjem potravy. Na jedné straně se bytost krmí, na druhé straně pociťuje chuť. A postup v jednom útvaru zcela odpovídá postupu ve druhém útvaru, ačkoli tu vůbec není prostorová souvislost. Tak mohou k sobě vnitřně patřit prostorově docela oddělené astrální útvary. Ano, stává se, že sto od sebe oddělených astrálních útvarů je na sobě tak závislých, že k ničemu nemusí docházet, aniž se to neděje odpovídajícím způsobem i v ostatních útvarech. Když se bytosti ztělesní fyzicky, pak můžete ještě ve fyzicku objevit dozvuky této astrální zvláštnosti. Tak jste asi slyšeli, že dvojčata vykazují podivuhodný paralelismus. To je tím, že zůstala ve svých astrálních tělech spřízněna, zatímco byla ve fyzických vtěleních prostorově odloučena. Zatímco se něco děje v astrálním těle jednoho, nemůže se to vůbec dít samo, ale projevuje se to také v astrálním těle druhého. Astrálnost ukazuje dokonce tam, kde se vyskytuje jako astralita rostlin, tuto zvláštnost závislosti u prostorově docela do sebe oddělených věcí. Tak jste asi už v souvislosti s rostlinami slyšeli o zvláštnosti, že víno v sudech vykazuje zcela zvláštní jev, když opět nastane doba vína. Tehdy lze pozorovat to, co působí zralost nových vinných hroznů, dokonce i ve vinných sudech.

Chtěl jsem jen uvést, že ve zjeveném se vždycky něco prozradí ze skrytého, co se může odhalit metodami okultního bádání. Z toho poznáte, že se vůbec nejeví nepřírozené to, že celý náš organismus je astrálně sestaven z bytostných článků od sebe docela odlišných. Jsou zvláštní útvary mořských zvířat, které si budete moci vysvětlit, když budete předpokládat, co jsme teď trochu rozvinuli o tajemstvích astrálního světa. V astrálním světě to vůbec není tak, že astrální síly, které zprostředkují příjem potravy, musí souviset s těmi, které upravují pohyb nebo rozmnožování. Když jasozřivý badatel prozkoumává astrální prostor podle takových útvarů, které dávají podnět ke zvířecímu životu, pak zjistí něco velmi

pozoruhodného. Najde jistou astrální substancialitu, o níž si musí říci: pracuje-li ve zvířecím těle, je silami, které v ní vládou, obzvláště vhodná k tomu, přetvářet fyzicky tak, že se stane orgánem pro příjem potravy.

Tak mohou být někde jinde zcela jiné články astrální podstaty, jimiž, když se ponoří do nějakého těla, nemohou se vytvořit orgány pro příjem potravy, ale orgány pohybu nebo vnímání. Představte si: máte-li na jedné straně přístroj pro přijímání potravy, máte na druhé straně přístroj pro hýbání rukama a nohama. Tak jste také do sebe z astrálního světa ponořili síly, ale tyto síly se mohou stékat ze zcela odlišných stran. Jedna astralita vám dala jedno, jiná vám dala druhé, a shledají se ve vašem fyzickém těle, protože vaše fyzické tělo musí být prostorově pohromadě. To závisí na zákonech fyzického světa. Různá množství sil, které se spojují z vnějšku, musí tu tvořit něco jednotného. To jednotné netvoří hned od počátku. To, co jsme poznali právě jako výsledek okultního bádání v astrální oblasti, můžeme zjišťovat právě ještě v jeho účinku na fyzický svět.

Jsou jistá zvířata, medúzy, které jako mořská zvířata žijí velmi podivuhodně. Vidíme u nich něco jako společný kmen, jakousi dutou trubici. Na ní se nahoře utvoří něco, co vlastně nemá žádnou jinou schopnost, než se naplňovat vzduchem a opět se vyprazdňovat; a tento postup způsobuje, že celý útvar stojí vzpřímeně. Kdyby tu nebyl tento zvonovitý útvar, tak by se to celé, co na něm visí, nemohlo udržet vzpřímeně. Je to tedy jakási podstata rovnováhy, která dává rovnováhu celku. To by se nám možná nemuselo jevit jako něco zvláštního. Ale je to něco zvláštního pro nás, když si uvědomíme, že útvar, který tu je nahoře a celé bytosti dává rovnováhu, nemůže být bez potravy. Je to něco zvířecího a zvířecí se musí živit. Nemá však k tomu možnost, protože nemá vůbec žádné nástroje pro příjem potravy. Aby se tento útvar mohl živit, jsou na zcela jiných místech této trubice - a to rozděleny - jisté výrůstky, které jsou prostě pravé polypy. Ty by se neustále překulovaly a neuměly by se udržet v rovnováze, kdyby nebyly přirostlé na společném kmeni. Mohou však teď přijímat z vnějšku potravu. Tu dávají celé trubici, která ji protahuje, a tím je vyživována i bytost vzdušné rovnováhy. Tak je tu na jedné straně už bytost, jež může jen udržovat rovnováhu, a na druhé straně bytost, která za to může to celé vše vyživovat. Teď máme útvar, u něhož to s přijímáním potravy může váznout: je-li přijata potrava, už tu nic není. Zvíře musí vyhledat jiná místa, kde najde novou potravu. K tomu musí mít orgány pohybu. I o to je postaráno; na této trubici jsou totiž přirostlé ještě jiné útvary, které umějí ještě něco jiného, které neumějí držet rovnováhu a neumějí vyživovat, které však za to v sobě mají jisté svalové útvary. Tyto útvary se dovedou stahovat, tím vytlačovat vodu, a tím způsobit ve vodě zpětný náraz, takže když je voda vytlačena musí se celý útvar pohybovat na opačnou stranu. A tím má možnost chytit jiná zvířata jako potravu. Medúzy se vůbec pohybují vpřed tak, že vytlačují vodu a tím působí zpětný náraz. Takové medúzy, které jsou takříkajíc pravými útvary pohybu, jsou nyní také tak přirostlé.

Zde máte tedy konglomerát různých zvířecích útvarů: druh, který udržuje jen rovnováhu, jiný druh, který jen vyživuje, pak jiné bytosti, které obstarávají pohyb. Taková bytost však, kdyby byla jen sama pro sebe, by definitivně zahynula, nemohla by se množit. Ale i o to je postaráno. Opět pro to vyrůstají na jiných místech trubice kulovité útvary, které nemají žádnou jinou schopnost, než schopnost rozmnožování. V těchto bytostech se vytvářejí uvnitř v dutém prostoru jak mužské tak ženské oplodňovací látky, které se uvnitř vzájemně oplodňují; a tak vznikají bytosti jejich druhu. Tak je i záležitost rozmnožování u těchto bytostí rozdělena na zcela určité útvary, které jinak nic jiného neumějí.

Kromě toho najdete ještě jiné určité výrůstky na této trubici, na tomto společném kmenu: to jsou jiné bytosti, u nichž je všechno zakrnělé. Jsou tu jen proto, aby to, co je pod nimi, mělo jistou ochranu. Jisté útvary se tu obětovaly, všechno ostatní odevzdaly a staly se jen krycími polypy. Teď lze zpozorovat ještě jistá dlouhá vlákna, která se nazývají chapadla, která jsou opět proměněné orgány. Ty nemají žádné schopnosti ostatních útvarů, ale když dojde k útoku nějakého nepřátelského zvířete, útok odvrátí. Jsou to obranné orgány. A je tu ještě jiný druh orgánů, které se nazývají tykadla. Jsou to jemné, pohyblivé a velmi citlivé dotykové a hmatové orgány, jakýsi smyslový orgán. Hmat, který je u člověka rozšířen po celém těle, je tu v jednom zvláštním článku.

Taková medúza - tak se jmenuje to zvíře, které vidíte plavat ve vodě - čím je pro člověka, který může pozorovat věci pohledem okultisty[^] Tady do sebe astrálně vproudily nejrůznější útvary. Útvary výživy, pohybu, rozmnožování a tak dále. A protože se tyto rozličné ctnosti astrální substanciality chtěly fyzicky vtělit, musely se navléci na společnou substancialitu. Tak tu vidíte bytost, která je nanejvýš podivuhodným způsobem předzvěstí člověka. Představte si všechny ty orgány, které se tu vyskytují jako samostatné bytosti, pohromadě ve vnitřním kontaktu, dohromady srostlé, a máte tu člověka i vyšší zvířata ve fyzickém vztahu. Tu vidíte, jak je hmatatelně potvrzeno skutečnostmi fyzického světa, co vám ukazuje jasnozřivé bádání, že i v člověku proudí dohromady nej různější astrální síly, které on pak svým já udržuje pohromadě a které, když už nepůsobí společně, nechají člověka, aby se rozdělil jako bytost, která se už necítí jednotnou, a rozběhla se různým směrem. V evangeliu čteme: tolik a tolik démonických bytostí, které splynuly dohromady, je v člověku, aby utvořily jednotu. Vzpomínáte si, že v jistých nenormálních životních situacích, při nemocech duše ztrácí člověk vnitřní spojitost. Jsou jisté případy šílenství, kdy člověk už nemůže udržet své já a kdy zpozoruje, že jeho bytost je rozdělena do různých útvarů; zaměřuje se s původními částicemi, které v člověku splynuly dohromady.

Je jistá okultní zásada, která říká: V podstatě všechno, co je v duchovním světě, je takové, že se to nakonec prozradí někde ve vnějším světě. Tak vidíte splynutí lidského astrálního těla fyzicky vtěleno v takové medúze. Tu nahlíží okultní svět špehýrkou do fyzického světa. Kdyby byl člověk neměl se svým vtělením počkat, až dosáhne dostatečné fyzické hustoty, tak by byl - nikoli fyzicky, ale duchově - takovou bytostí, která je sestavena tak rozkouskovaně. Velikost s tím nemá co dělat. Taková bytost, která patří do rodu láčkovců, kterou vám dnes každý přírodopis pěkně popíše a která tvoří pro přírodovědného badatele v jistém smyslu jakousi rozkoš, nám bude vnitřně pochopitelná, budeme-li jí moci porozumět z okultní základny zvířecí astrality. To je takový příklad. Můžete klidně naslouchat tomu, kdo mluví úplně jinou řečí a říká, že fyzické bádání odporuje tomu, co hlásá anthroposofie; na to totiž můžete odpovědět: Když si dáme opravdu trpělivě na čas, aby se věci uvedly v soulad, pak už se harmonie i pro ty nej složitější věci dostaví. Představa, kterou o vývoji obyčejně máme, je většinou velmi jednoduchá. Vývoj však neproběhl tak zcela jednoduše.

Nakonec bych chtěl uvést jistý problém, který by měl být naším úkolem; a my se pokusíme řešit právě takový problém z okultního hlediska. Viděli jsme na poměrně nízkém druhu zvířete zevně dokázanou okultní pravdu. Přejdeme teď k poněkud vyššímu rodu zvířat, například k rybám, které nám mohou poskytnout ještě více záhad. Uvedu vám jen jednotlivé znaky.

Stále znovu, když budete pozorovat ryby v akváriích, budete obdivovat nádherný život vody. Ale nemyslete si, že vám nějaký okultní názor tato pozorování naruší. Posvítíte-li si sem skutečnými okultními bádání a uvidíte, jaké jiné okultní bytosti se tu hemží, aby se tato zvířata utvářela právě tak, jaká jsou, tak vaše porozumění nezmenší váš obdiv, ale jen zvýší! Vezměme však obyčejnou rybu. Už ta nám skýtá zcela mocné záhady. Průměrná ryba má po straně probíhající zvláštní proužky, které ukazují i šupiny v jiném tvaru. Probíhají po obou stranách jako dvě podélné čáry. Kdybyste zvířeti odebrali tyto podélné čáry, pak by se ryba jakoby zbláznila. Pak by totiž ztratila schopnost najít ve vodě rozdíly tlaku, kde voda nese více a kde méně, kde je řidší a kde hustší. Ryba by pak už neměla schopnost pohybovat se ve vodě podle rozdílů tlaku. Voda je na různých místech rozdílně hustá, dochází tu tedy k různému tlaku. Ryba se pohybuje nahoře na vodní hladině jinak než dole. Různé tlakové poměry a všechny pohyby, které jsou vyvolávány tím, že je voda v pohybu, to pociťuje ryba těmito podélnými čarami. Avšak jednotlivé body těchto podélných čar jsou pomocí jemných orgánů, které najdete popsány v každém přírodopise, ve spojení se zcela primitivním sluchovým orgánem ryb. A způsob, jak ryba vnímá pohyby a vnitřní život vody, se děje zcela podobně, jako člověk vnímá tlak vzduchu. Tlakové poměry nejprve ovlivní podélné čáry, a to se přenáší na sluchový orgán. Ryba to slyší. Věc je však ještě složitější. Ryba má plovací měchýř. Ten jí slouží především k tomu, aby využívala tlakové poměry vody a pohybovala se právě v určitých tlakových poměrech. Tlak, který působí na plovací měchýř, skýtá jí především umění plavat. Ale protože různé pohyby a kmitání se dotýkají plovacího měchýře a zacházejí s ním jako s membránou, působí to opět zpětně na sluchový orgán a pomocí sluchového orgánu se ryba orientuje ve všech svých pohybech. Plovací měchýř je tedy jakási membrána, která tu je napnutá a začne kmitat, což ryba slyší. Tam, kde vzadu končí hlava ryby, má ryba žábry, čímž dostává možnost používat vzduch vody, aby mohla dýchat.

Když sledujete všechny tyto věci v obyčejných biologických teoriích o vývoji, najdete vlastně vždycky vývoj popsán dost primitivně. Uvažuje se takto: hlava ryby se vyvíjí trochu výše a pak vznikne hlava výše organizovaného zvířete, a vyvinou se poněkud výše ploutve a pak vzniknou orgány pohybu vyšších zvířat a tak dále. Tak jednoduché to však není, když se pochody sledují duchovními pozorováními. Aby se totiž duchovní útvar, který se vtělil v rybu, mohl výše vyvíjet, musí nastat něco mnohem složitějšího. Z orgánů toho musí být hodně převráceno a změněno. Tytéž síly, které působí v plovacím měchýři ryby, v sobě skrývají jako v jakési mateřské substanci (síly, které má člověk v plicích. Ale ani ony samy se neztratí. Malé kousky zůstanou, jen se převrátí; materiálně pomine všechno, co k nim patří, a ony pak vytvoří bubínky člověka. Ve skutečnosti je bubínek jako velmi vzdálený orgán co do prostorového vnímání na člověku kus oné membrány; v něm působí síly, které fungovaly v plovacím měchýři ryby. A dále: Žábry se přetvářejí na sluchové kůstky, alespoň částečně, takže v lidském sluchovém orgánu máte na příklad přeměněné žábry. Teď můžete vidět, že je to asi tak, jako kdyby plovací měchýř ryby byl převrácen právě nad žábry. Proto máte u člověka bubínky venku, sluchové orgány uvnitř. To, co je u ryby zcela venku, podivuhodné podélné čáry, jimiž se ryba orientuje, tvoří u člověka tři polokruhové kanály, jimiž se člověk udržuje v rovnováze. Kdybyste tyto tři polokruhové kanály zničili, trpěl by člověk závratí a už by se neudržel v rovnováze.

Tak tu nevidíte jednoduchý přírodopisný proces, ale podivuhodnou astrální práci, kde se věci neustále přetvářejí. Představte si, že byste tuto ruku pokryli rukavicí, ale uvnitř byste měli útvary, které jsou elastické. Když rukavici teď obrátíte, převrátíte, bude to zcela malý útvar; orgány, které byly venku, se zmenší a stanou se drobnými, a orgány které byly uvnitř, vytvoří širokou plochu. Teprve tím porozumíme vývoji, když budeme vědět, že v astralitě dochází nejtajemnějším způsobem k takové proměně, a že odtud se uskutečňuje rozvoj fyzičnosti.